

מקורות לעיון במס' בבא בתרא: פרק יש נוהלין

דף ז

כסלו תש"ע

מ. זילברמן

(קכ:) בית דין שקול להתרת נדרים. א] איתא בגמ' (ד)תניא נאמר כאן זה הדבר ונאמר להלן זה הדבר מה להלן אהרן ובניו וכל ישראל אף כאן אהרן ובניו וכל ישראל וכו' למאי הלכתא אמר רב אחא בר יעקב לומר שהפרת נדרים [ראה בריטב"א שכתב דהגמ' לא דק, דהכוונה להתרת נדרים, ובהרבה מקומות נקטה הפרה במקום התרה] בג' הדיוטות, ע"כ. וכתבו התוס' (ד"ה שהפרשת נדרים), "אלא נראה לר"י דבלא קרא ידעינן [דבעינן ג'] דהא מדבעינן יחיד מומחה א"כ בהדיוטות לא סגי בחד ובעינן ב' ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד". הרי ס"ל להר"י דלהתרת נדרים בעינן ב"ד שאינו שקול. וכן כתב הריטב"א בסוגיין. וכן כתב הרא"ש (נדרים עח. ד"ה להכשיר), והוסיף שם שאפי' לשמואל דאמר שנים שדנו דיניהם דין זה דוקא בממונא אבל לא באיסורא (והתרת נדרים בכלל איסורא). [והשוה לדברי הרשב"ם בסוגיין].

אך בשו"ת רע"א סי' עג מניח כדבר פשוט דאין חיסרון דב"ד שקול להתרת נדרים. [ע"ש שדן על צירוף ג' ודאי גדולים לבן י"ג שלא הביא ב' שערות]. ובספר נחל יצחק להג"ר יצחק אלחנן (חו"מ סי' ג ס"ג בא"ד וע"פ מש"כ ולהלן) תמה על הנחת הגרע"א מהראשונים הנ"ל, דמבורר מדבריהם דעיקר הטעם דבעינן ג' להתרת נדרים הוא כדי שלא יהיה ב"ד שקול. וכתב דאפשר דהגרע"א הניח כטעם אחר בראשונים, הובא ברמב"ן בסוגיין, דלמדין דהתרת נדרים בג' מאהרן חד ובניו תרי הרי ג', אבל לא ניח"ל בזה, דאין זה הטעם לרוב ראשונים ואף לטעם זה אפשר שמ"מ לא מהני ב"ד שקול. וראה עוד בתשובות והנהגות ח"ג סי' קסא שהעיר על אלו הנהגים לדקדק לערב ראש השנה להתיר נדרים דוקא בפני עשרה דלכאורה יש בזה חיסרון דב"ד שקול. [ואף דאיתא בגמ' נדרים ח. אמר רב יוסף נידוהו בחלום צריך ל' בני אדם להתיר לו, אין זה ענין להתרת נדרים, דנידווי לחוד ונדרים לחוד].

בספר שער המשפט (חו"מ סי' יח סק"א) הניח דבדין תורה ב"ד שקול פסול אפי' בדיעבד. ובקהילות יעקב (סנהדרין סי' ג) העלה אפשרות שרק ב"ד של שנים פסול אפי' בדיעבד משום ב"ד שקול, דחסר בשם ב"ד, אבל ב"ד של ד' או של ו' כשר בדיעבד. אך דחה אפשרות זו. אולם בספר משנת יעב"ץ (או"ח סי' נג וחו"מ סי' ד אות ז) הציע בדעת הרמב"ם (והשו"ע שנקט כלשון הרמב"ם) דב"ד שקול של ד' או של ו' כשר אפי' לכתחילה, דבכל מקום דאמרינן בגמ' ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד, הכוונה היא דזה הילפותא כמה הוא שיעור ב"ד, דיון דכתיב אחרי רבים להטות והתורה אמרה עשה לך ב"ד נוטה, אבל כשיש שיעור ב"ד (ג' לממונות וכ"ג לנפשות), והוסיפו עוד אחד, זה כשר לכתחילה. וכתב שזה כוונת הגמ' בהוריות ג: אמר ר' יונתן מאה שישבו להורות אין חייבין עד שיורו כולם, ע"כ. [אך יותר נראה לפרש בדברי הגמ' כמ"ש הקהלות יעקב לחלק בין הוראה לפסק ב"ד, דהיכא דאין דיינים על עובדה מסוימת, אלא שואלין ודורשין בדרך לימוד איך יש להורות, זה רק כעין תלמוד תורה ואין משום ב"ד שקול]. וכתב שזה פשוט דברי הרמב"ם (פ"ב סנהדרין הי"ג, וכלשונו נפסק בשו"ע חו"מ סי' ג ס"ד), שכתב, "אע"פ שב"ד של ג' ב"ד שלם

הוא, כל זמן שהן רבים ה"ז משובח ומוטב שיחתך הדין בי"א יותר מי". וכפי פשוטו אין משום ב"ד שקול בב"ד של י'. [וראה בב"ח ובסמ"ע שכתבו שעשרה זה לאו דוקא.] ועל פי זה כתב שלדברי הרמב"ם והשו"ע נראה שאין חיסרון בב"ד שקול להתרת נדרים. אך כתב שלמעשה יש להקפידו ואפי' בב"ד להתרת נדרים בערב ראש השנה.

ב] בהמשך הגמ' למידין דהפרת נדרים אף ביחיד מומחה. ונחלקו הראשונים אי בעינן גם סמוך. דכתב הרשב"ם (ד"ה ה"נ ביחיד מומחה), "בקי בגמרא כלומר רב מובהק". ולא משמע שבעינן דוקא סמוך. וכן כתב הרמב"ם (פ"ו שבועות ה"ה), "כיצד מתירין יבוא הנשבע לחכם המוהבק או לג' הדיוטות", ואין משמעות מדבריו שבעינן סמוך [כן העיר הלחם משנה והר"ן בנדרים כג. ד"ה אין]. אך ביד רמ"ה בסוגיין כתב דבעינן "מומחה סמוך בישיבה". וכן הביא הר"ן בנדרים (כג. ד"ה אין) בשם הרמב"ן.

במשנת יעב"ץ הנ"ל (וראה עוד בזה בהגהות הרב יעקב דוד אילן שליט"א על הריטב"א בסוגיין) הציע דנחלקו ראשונים אלו אי התרת נדרים חשיבא דין ב"ד, דלדברי הרמב"ם דלא בעינן סמוך נראה דלא חשיבא דין ב"ד, וזה כלשון הרמב"ם בה"ו, "הקרובים כשרים להתיר נדרים ושבועות ומתירין בלילה ומעומד שאין ההתר הזה דין". ולשיטה זו יותר ניחא לומר דאין חיסרון בב"ד שקול להתרת נדרים. אך יש להעיר דבין כה מחד גיסא יש הלכה פסוקה שקרובים ולילה ועמידה אינן פסולים ופוסלים להתרת נדרים, ומאידך גיסא רע"א פסק ביו"ד סי' רכח ס"ג דאשה וקטן פסולים להתרת נדרים, אף דקרובים כשרים. הרי בין כה יש בהתרת נדרים דינים כב"ד דעלמא ויש דינים שונים מב"ד דעלמא. וראה עוד בדברי המשנת יעבץ שם בביאור דברי הראשונים בנידון.

מכירי כהונה (קכג): - ראה רשב"ם ד"ה במכירי, תד"ה הכא, ורש"י גיטין ל. ד"ה במכרי.

ראה קצות השלחן סי' רעח ס"ק טו, קוב"ש אות שעד, וקהילות יעקב סי' לז.

החבורה הבאה תתקיים אי"ה בליל יום שני אחרי תפילת מעריב

הנושא – מכירי כהונה (קכג):